

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-7\(26\)-113-126](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-7(26)-113-126)

Наталія Савчук

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики та журналістики
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини, м. Умань, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8835-3921>*

ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті обґрунтовано роль української термінології у професійному мовленні майбутніх фахівців. Для цього з'ясовано роль наукової термінології у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців, констатовано, що усне й писемне мовлення фахівця є важливим показником рівня сформованості професійної компетентності, а понад 60% професійної лексики фахівця складають спеціальні галузеві терміни.

Схарактеризовано професійно-термінологічну компетентність фахівця, сформованість якої передбачає досконале знання фахової термінології і вільне володіння нею на високому професійному рівні, здатність коректно й доречно використовувати термінологію у професійному спілкуванні, у виробничій і науковій діяльності, в усному й писемному професійному мовленні відповідно до нормативних вимог. Описано структуру професійно-термінологічної компетентності в єдності когнітивного, комунікативно-діяльнісного й ціннісно-мотиваційного компонентів, які корелюють із відповідними критеріями сформованості зазначеного феномену.

Визначено роль словників термінів у формуванні професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців, окреслено вимоги до впорядкування словників термінів на сучасному етапі розвитку лексикографії, описано стан і перспективи розроблення термінологічних словників для професійного спілкування фахівців у контексті напрацювань Мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України.

Визначено оптимальні методи й технології навчання для ефективного опанування майбутніми фахівцями наукової термінології, зокрема інтерактивні інформаційно-комунікативні й імітаційно-рольові технології, творчі завдання, а також робота з текстом і довідниковими джерелами.

Ключові слова: професійно-термінологічна компетентність, термінологічні словники, галузева термінологія, методичний інструментарій, майбутні фахівці, студенти.

Natalia Savchuk

*Candidate of philological sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics and Journalism
of the Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna
<https://orcid.org/0000-0002-8835-3921>*

TERMINOLOGY AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL LANGUAGE IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

Abstract. The article substantiates the role of Ukrainian terminology in the professional speech of future specialists. To this end, the role of scientific terminology in the formation of professional competence of future specialists is clarified. It is stated that the oral and written speech of a specialist is an important indicator of the level of professional competence, and more than 60% of the professional vocabulary of a specialist is made up of special industry terms.

The author characterizes the professional terminological competence of a specialist, the formation of which implies a thorough knowledge of professional terminology and fluency in it at a high professional level, the ability to use terminology correctly and appropriately in professional communication, in production and scientific activities, in oral and written professional speech in accordance with regulatory requirements. The structure of professional terminological competence in the unity of cognitive, communicative, activity and value-motivational components, which correlate with the relevant criteria for the formation of this phenomenon, is described.

The role of dictionaries of terms in the formation of professional and terminological competence of future specialists is determined, the requirements for the organization of dictionaries of terms at the present stage of development of lexicography are outlined, the state and prospects of developing terminological dictionaries for professional communication of specialists in the context of the developments of the Language and Information Fund of the National Academy of Sciences of Ukraine are described.

The optimal methods and technologies of teaching for the effective mastering of scientific terminology by future specialists are determined, in particular, interactive information and communication and imitation-role technologies, creative tasks, as well as work with text and reference sources.

Keywords: professional terminological competence, terminological dictionaries, industry terminology, methodological tools, future specialists, students.

Постановка проблеми. Важливим показником високого рівня сформованості професійної компетентності фахівців певної галузі є знання

ними сучасної галузевої термінології і володіння нею на високому професійному рівні. Варто констатувати, що впродовж попередніх десятиліть у сфері термінології відбуваються складні процеси, пов'язані з активним упровадженням інформаційних технологій і засобів у різноманітні галузі суспільної, а отже, і професійної діяльності, переходом багатьох закладів та установ у роботі на дистанційний чи змішаний формат, введенням електронного документообігу, інтеграцією до європейського і світового співтовариств. Відповідно, галузева термінологія постійно збагачується новими термінами, що зобов'язує фахівців до постійного поповнення знань, опанування нових способів їх застосування в практичній діяльності, розширення світогляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж попередніх десятиліть питання унормування професійної термінології досліджували Л. Симоненко, Л. Козак, В. Пілецький, Г. Онуфрієнко. Проблеми застосування професійної термінології в контексті формування професійно-термінологічної компетентності фахівців у своїх публікаціях висвітлювали І. Власюк, Г. Ракшанова, І. Назаренко. Роль і місце термінологічних словників у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців стали предметом дослідження Н. Зоріної, Л. Думанської тощо. Проте зазначена проблема потребує подальшого дослідження з урахуванням тих соціокультурних і освітніх реалій, що виникли на сьогодні. Відповідно, постає необхідність перегляду питання щодо значення наукової термінології в професійній діяльності, визначення шляхів подолання труднощів і оптимізації роботи в цій сфері.

Мета статті. Мета статті – обґрунтувати роль термінології в професійному мовленні фахівців в українській мові. Досягнення визначеної мети передбачало розв'язання таких завдань: з'ясувати роль наукової термінології у формуванні професійної компетентності фахівця; схарактеризувати професійно-термінологічну компетентність фахівця, її структуру; з'ясувати роль словників термінів у формуванні професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців; визначити оптимальні методи й технології навчання для ефективного опанування майбутніми фахівцями наукової термінології.

Виклад основного матеріалу. Теоретичним підґрунтям дослідження стали кілька методологічних підходів, застосовані на основі взаємодоповнюваності й відповідності меті дослідження, зокрема: компетентнісний (для визначення особливостей формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців), діяльнісний (залучення здобувачів вищої освіти до активної освітньої діяльності, спрямованої на засвоєння професійної термінології), особистісно орієнтований (врахування

індивідуальних особливостей студентів у процесі формулювання завдань для аудиторної і позааудиторної роботи з термінологією), аксіологічний (формування в майбутніх фахівців мотивації для ефективного засвоєння термінології і роботи з нею).

У процесі дослідження застосовано низку загальнонаукових і лінгводидактичних методів, зокрема: аналізу й синтезу для опрацювання літератури з проблеми дослідження, змістового наповнення й особливостей функціонування сайту Мовно-інформаційного фонду НАН України, формулювання основних положень статті; порівняльно-зіставний метод для зіставлення поглядів різних науковців щодо проблеми дослідження; методи узагальнення й систематизації для формулювання висновків й рекомендацій щодо методичного інструментарію.

З метою визначення ефективних методів і технологій навчання для засвоєння майбутніми фахівцями наукової термінології здійснено спостереження за освітнім процесом на заняттях із навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», вивчено передовий педагогічний досвід у цій сфері, проведено інтерв'ювання викладачів і студентів щодо зручності й ефективності застосування окремих онлайн-сервісів і завдань.

2. Місце термінології в професійній компетентності фахівця

Поняття «компетентність», яке утвердилося в освітній галузі порівняно нещодавно, мігрувавши зі сфери бізнесу, відображає готовність і можливість людини розв'язувати професійні завдання та проблемні питання, використовуючи власний досвід, спосіб діяльності, уміння та знання, набуті під час навчання в закладі вищої освіти [6]. Відповідно професійна компетентність, за визначенням М. Бернса, це коло питань, у яких суб'єкт володіє знаннями, досвідом, сукупність яких відображає соціально-професійний статус і професійну кваліфікацію, а також особистісні, індивідуальні особливості, які забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності [1]. Важливим показником рівня сформованості професійної компетентності фахівця є його усне й писемне мовлення. Висока культура мовлення полягає в досконалому володінні сучасною українською літературною мовою та дотриманні всіх правил та норм спілкування. Основними ознаками культури мовлення, на думку Л. Мацько, Л.Кравець, є доречність, що полягає в логічності, точності, чистоті та врахуванні мовленнєвої ситуації; чистота мовлення, що передбачає дотримання норм літературної мови та відсутність у мовленні жаргонізмів, просторіч, суржику; виразність, яка забезпечує чітку дикцію, інтонацію; змістовність, що передбачає глибоке осмислення та повне висвітлення теми; багатство, яке досягається завдяки постійному поповненню словникового запасу та вмінню

використовувати різні мовні засоби [2]. Отже, великий словниковий запас є одним із показників високого рівня розвитку культури мовлення фахівця, а важливою складовою активного словникового запасу є фахова термінологія, рівень володіння якою є своєрідним індикатором розуміння професійних явищ і понять. Зокрема Т. Стасюк зазначає, що спеціальні галузеві терміни складають понад 60% професійної лексики фахівця, решта – це загальнонаукова термінологія та загальнонавчальні лексеми [7].

Важливість володіння науковою термінологією зумовлена впливом змістового наповнення кожного терміна на зміст процесів, дій, засобів, методів, які описані за допомогою цих термінів, а отже, точне й чітке визначення термінів є важливим чинником їх правильного розуміння й застосування.

Г. Ракшанова зазначає, що термінологія – базовий структурний елемент удосконалення та стандартизації мови конкретної галузі, а термін – це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя, яке застосовують у процесі пізнання та засвоєння наукових і професійних об'єктів та відношень між ними [4]. Професійна комунікація потребує глибокого розуміння змісту й сутності використовуваних термінів, точності й коректності використання спеціальної фахової термінології. Формування системи загальних і професійних знань майбутнього фахівця починається саме з ознайомлення з термінами відповідної галузі науки, опанування термінології обраної професії, оволодіння навичками професійного мовлення. Варто наголосити, що опанування фахової термінології полягає не лише в запам'ятовуванні термінів і розумінні їхнього значення, а передусім у сприйнятті термінології як системи, розумінні місця й ролі кожного терміна в цій системі для визначення професійних понять, явищ і дій, усвідомленні взаємозв'язку між окремими термінами і їхньої взаємодії. Високо оцінюючи місце і роль наукової термінології в професійному мовленні сучасного фахівця, дослідники стверджують, що це – найвищий вияв людської думки, національної за своїми витоками, інтернаціональної за своїм призначенням [8].

Усвідомлення практичної значущості наукової термінології, її місця й ролі в професійній комунікації фахівця зокрема і в його професійній діяльності загалом призвели до виокремлення поняття «професійно-термінологічна компетентність фахівця», яке потребує більш детального аналізу.

3. Професійно-термінологічна компетентність фахівця

Відповідно до визначення, запропонованого Г. Равшановою, І. Назаренко, професійно-термінологічна компетентність – це сформована здатність влучно та доцільно використовувати фахові терміни під час виконання посадових обов'язків; набуті вміння та навички граматично

правильно будувати речення та власний діалог, використовуючи при цьому досвід, одержаний під час вивчення спеціальних дисциплін свого фаху в закладах вищої освіти [4]. Вони констатують, що професійно-термінологічна компетентність є складовою більш широкого поняття – професійна компетентність, а також наголошують, що сформованість зазначеної компетентності дасть змогу фахівцю мінімізувати особистісні, матеріальні, часові та інші ресурси під час виконання професійних завдань завдяки правильному і влучному використанню наукової термінології.

Проте нам більше імponує визначення, запропоноване Н. Зоріною, відповідно до якого, професійно-термінологічна компетентність – це досконале знання фахової термінології і вільне володіння нею на високому професійному рівні, здатність коректно й доречно використовувати термінологію у професійному спілкуванні, у виробничій і науковій діяльності, в усному й писемному професійному мовленні відповідно до нормативних вимог [10]. Для повноцінної характеристики професійно-термінологічної компетентності як освітнього й наукового феномену необхідно визначити її структуру та критерії сформованості. Зокрема І. Власюк з-поміж основних критеріїв називає розвиток творчих здібностей; обсяг засвоєних термінологічних знань і рівень розвитку пізнавальних здатностей; умотивованість вивчення фахової термінології та розвиток вольових рис; результативність використання професійної термінології; професійна спрямованість та самовизначеність особистості [8]. Ці критерії, на думку науковця, корелюють з п'ятьма складниками професійно-термінологічної компетентності, зокрема: професійно-креативним, професійно-діяльнісним, комунікативно-особистісним, мотиваційно-вольовим і когнітивно-пізнавальним [8].

Проте, на нашу думку, така структура є заскладною для діагностування рівня сформованості досліджуваного феномену, а зміст компонентів подекуди чітко не розмежований, тому пропонуємо виокремлювати три основні компоненти професійно-термінологічної компетентності: когнітивний, комунікативно-діяльнісний, ціннісно-мотиваційний, які відповідно репрезентують такі критерії, як: наявність знань із наукової термінології, уміння ними оперувати в професійній діяльності, сформованість мотивації до поглиблення знань із наукової термінології та подальшого професійного розвитку у цій галузі.

Зазначимо, що визначення структури й критеріїв сформованості професійно-термінологічної компетентності актуалізує необхідність розроблення практичних рекомендацій щодо формування досліджуваного феномену. Вважаємо, що одним із основних джерел, які доцільно застосовувати як на етапі формування професійно-термінологічної компетентності, так і під час оперування науковою термінологією в процесі професійної діяльності, є термінологічні словники.

4. Термінологічні словники: стан і перспективи розроблення

Особливу роль у формуванні професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців відіграють фахові термінологічні словники – у навчальній, професійній, науково-дослідницькій діяльності, а також у процесі професійного саморозвитку. Використання галузевих словників допомагає вдосконалювати культуру професійного мовлення фахівців, а також впливає на розвиток загальної культури їхнього мовлення.

Варто наголосити, що термінологічні словники є найважливішим засобом опису певної терміносистеми. Вони не лише фіксують сукупність термінів певної науково-виробничої сфери, а й показують системний характер термінології як логічно організованої системи, сприяють вивченню й розумінню системних зв'язків у термінології.

Зауважимо, що на сьогодні в українській термінологічній лексикографії спостерігається суттєва активізація: у цій сфері є як суттєві здобутки, так і нові виклики, які потребують реагування. Як слушно зазначає Л.Зозуля, укладання термінологічних словників, тобто термінографічна діяльність, – один із основних засобів нормалізації професійної мови, коли впорядковується, критично та детально аналізується, чіткіше окреслюється поняттєва система певної наукової галузі [11].

Науковець наголошує, що укладання словників термінів має здійснюватися на основі науково обґрунтованих принципів відбору та систематизації спеціальної лексики, зокрема: терміни мають якнайповніше розкривати суть поняття та повністю відповідати нормам і правилам сучасної української літературної мови; відбір термінів до словника має здійснюватися з урахуванням частоти їхнього вживання в наукових працях; лексичний склад словника має формуватися відповідно до цільового та читацького призначення; терміни необхідно розміщувати в порядку, зручному для їх швидкого знаходження, щоб вони могли орієнтувати неспеціалістів у поняттєвому апараті галузі; спосіб опису лексичного значення слова мусить чітко відповідати типу словника; понятійно-термінологічний апарат має відображати інноваційні процеси розвитку певної наукової галузі [11].

Доцільно зазначити, що розроблення термінологічних словників для професійного спілкування фахівців певної галузі входить до компетенції Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України (<http://ulif.mon.gov.ua>). Український мовно-інформаційний фонд є базовою організацією Національної словникової бази України, яку рішенням Уряду України внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання України. До основних напрямів діяльності зазначеної установи належать дослідження системної будови природної мови; розроблення і створення інформаційно-лінгвістичних систем (традиційних і комп'ютерних словників, підручників, навчальних, експертних систем, систем

автоматизованого опрацювання природної мови тощо, лінгвістичних баз даних та знань).

Для виконання цих завдань Український мовно-інформаційний фонд у 1994 році започаткував і до сьогодні координує програму зі створення серії українськомовних словників нового покоління – «Словники України», яка вже налічує понад 70 праць. Серед них варто відзначити перший в Україні повномасштабний електронний словник української мови – Інтегровану лексикографічну систему «Словники України», одинадцять версій якої випущено на лазерних дисках, починаючи з 2001 року. Окрім того, в Українському мовно-інформаційному фонді створено перший в Україні лінгвістичний корпус, який має обсяг понад 43 млн. слововживань і є сучасною експериментальною основою для проведення фундаментальних мовознавчих досліджень та укладання лексикографічних праць нового покоління.

Оскільки Український мовно-інформаційний фонд є науковою установою, то його діяльність спрямована насамперед на створення віртуальних лексикографічних систем професійної взаємодії. З усього переліку ресурсів, що вказані на сайті Українського мовно-інформаційного фонду варто насамперед вирізнити «Словники України on-line», кількість слів у якому досягає 256618. Користувач, обравши слово з алфавітного реєстру, може скористатись рубриками «Словозміна», «Синонімія», «Фразеологія» й отримати вичерпну інформацію за своїм запитом. У ресурсі «Тлумачний словник української мови у 20-ти томах» на сьогодні представлено матеріал 8 томів, що охоплює 82448 слів. Зазначимо, що в словнику представлено всю інформацію, що міститься в паперових словниках, проте перевагою є те, що користувач може обрати зручний для себе формат (шрифт, колір тощо).

На сайті також представлено вузькоспеціалізовані ресурси з певних галузей знань, наприклад: «Українсько-російсько-англійський словник зі зварювання» містить близько 12000 найуживаніших науково-технічних термінів зі зварювання та споріднених технологій. Особливостями таких словників є уведення до них не лише термінів, зафіксованих енциклопедичними та галузевими словниками, а й широкоживаних у сучасній науково-технічній, навчальній та інформаційно-реферативній літературі; упорядкування видань на основі використання багатомовних збірників термінів; уникнення вузькоспеціальних та застарілих термінів.

Зазначимо, що на сайті Українського мовно-інформаційного фонду вказано й системні вимоги клієнтських програм, зокрема щодо операційних систем (Microsoft Windows XP SP3, Windows Vista, Windows 7, Windows 8, Windows 8.1.), додаткових програмних засобів (необхідність встановлення Microsoft .NET Framework 4 Client Profile, Windows Installer 3.1, Internet Explorer 8+). Це дає підстави для висновку, що представлені ресурси не потребують якихось високотехнологічних пристроїв чи особливих

програмних продуктів, інтерфейси є досить зручними й доступними для впевненого користувача ПК.

Отже, фахові термінологічні словники сприяють формуванню професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців, адже допомагають вирішувати проблеми, пов'язані з опануванням наукової та фахової термінології, стимулюють вироблення навичок коректного вживання як загальнонаукових, так і спеціальних термінів, сприяють розширенню й збагаченню словникового запасу, засвоєнню нових знань. На сьогодні в українській лінгвістичній науці активізувалися процеси із розроблення й оновлення лексикографічних баз для певних галузей професійної діяльності. Проте, на нашу думку, вони мають поєднуватися із активною освітньою діяльністю в закладах вищої освіти, яка була б спрямована на засвоєння майбутніми фахівцями наукової термінології і професіоналізмів. Відповідно, актуальним і практично значущим є відбір методів і технологій навчання для роботи з термінологічними словниками зокрема і науковою термінологією загалом.

5. Методичний інструментарій для засвоєння наукової термінології

Для ефективного засвоєння майбутніми фахівцями термінології й подальшого її використання в межах професійного спілкування викладач навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» має підбирати оптимальні методи, прийоми й технології навчання, вдало поєднувати індивідуальну, парну, групову, колективну форми роботи, а також враховувати особливості навчання в змішаному й дистанційному форматах.

Безперечно, найбільш ефективним для формування професійно-термінологічної компетентності є використання текстів зі спеціальності, які мають бути невеликі за обсягом, доступні за змістом, насичені словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Доцільність роботи з такими текстами, на думку Н. Непийводи, зумовлена тим, що лише на рівні тексту професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях, а не як сукупність розпорошених лексем та синтагм [3].

Окрім цього, рекомендуємо налаштовувати майбутніх фахівців на використання термінології під час продукування ними власних монологічних висловлювань: презентацій, доповідей, усних звітів і публічних виступів. Доцільно також моделювати ситуації діалогічного спілкування з використанням наукової термінології, наприклад: ділову бесіду, ділові переговори, ділову дискусію, прес-конференцію та ділову нараду.

У цьому контексті варто також згадати про інтерактивні технології навчання, зокрема «мозковий штурм», акваріум, гронування, мікрофон, коли під час обговорення певних аспектів, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю, студенти мають оперувати термінологією. Доцільно наголосити на

ефективності використання технології петлювання, яку застосовують для творчого вивчення термінології, вона передбачає багаторазове повернення до вивченого задля закріплення опрацьованого лексичного матеріалу [9]. У межах цієї технології здобувачі освіти можуть розв'язувати проблемні ситуації, складати мікро чи макродіалоги; аналізувати певні факти та явища; переходячи до дискусії, розкривати значення термінів-паронімів тощо. вона дає змогу студентам творчо обирати термінологічні одиниці, відповідно до запропонованої ситуації.

Особливого значення для засвоєння майбутніми фахівцями наукової термінології набувають імітаційно-рольові технології, зокрема різноманітні рольові й ділові ігри, адже під час таких видів робіт студент діє, узявши на себе певну соціальну роль, у межах якої він спілкується, приймає рішення, виявляє своє ставлення до різних питань і проблем, тобто розкриває себе як особистість. Ігри дають змогу перевірити рівень знань термінології у процесі навчання, підкреслюють необхідність опанування фахової термінології, стимулюють відпрацювання вмінь її доцільного використання.

На думку дослідників, моделювання ситуацій професійного спрямування забезпечує професійну спрямованість освітнього процесу, сприяє розвитку комунікативних умінь і професійного мовлення студентів, підвищує зацікавленість майбутніх спеціалістів у вивченні фахової термінології, дає змогу організувати середовище практичного застосування сформованих знань [4]. Наприклад, пропонуємо таке завдання для майбутніх фахівців: створіть рекламу закладу вищої освіти, у якому вони навчаються, використовуючи при цьому професійну лексику й наукову термінологію з фаху; укладіть тематичний словник до запропонованої теми («Ділова телефонна бесіда», «Публічна промова», «На нараді»), введіть підібрані лексеми в речення чи словосполучення, відповідно до вашої майбутньої професії. Зазначені технології і методи сприяють підвищенню вмотивованості студентів до опанування фахової термінології, розвитку уяви і творчих здібностей студентів, встановленню асоціативних зв'язків між термінами і сферою їх використання, формуванню вміння працювати з фаховими довідниками та словниками.

У контексті дистанційного й змішаного навчання для ефективного оволодіння студентами новими поняттями доцільно використовувати інформаційно-комунікаційні й комп'ютерні технології, онлайн-інструменти. Це сприятиме розширенню світогляду майбутніх фахівців, формуванню інформаційно-цифрової компетентності, підвищить умотивованість до вивчення матеріалу. Наприклад, майбутні фахівці можуть створити інтернет-мем на основі фахового терміна за допомогою онлайн-сервісів. Викладач на сторінці в соціальній мережі чи в гуглкласі може організувати конкурс чи виставку цих інтернет-мемів, а всі студенти групи можуть долучитися до

обговорення. Окрім того, за допомогою онлайн-сервісу rebus1 майбутні фахівці можуть створити ребус на основі певного терміна чи професіоналізму, презентувати цей ребус на занятті, а інші здобувачі вищої освіти мають відгадати зашифроване слово. Цікавим і ефективним вважаємо завдання, пов'язане зі створенням інфографіки чи ментальної карти на основі термінології. Це дасть змогу студентам встановити логічні взаємозв'язки між окремими термінами, а також систематизувати навчальний матеріал, його структурувати, що сприятиме формуванню ґрунтовних і міцних знань.

Інформаційно-комунікаційні технології та онлайн-сервіси також дають змогу викладачу проконтролювати рівень засвоєння студентами знань із наукової термінології: для цього можна запропонувати їм виконати тести в Googleform чи провести вікторину на платформі Kahoot із визначенням переможців і обговоренням результатів.

Особливого значення набувають завдання творчого характеру, оскільки вони демонструють здатність здобувачів освіти самостійно використовувати терміни, засвоєні в процесі навчання. Зокрема Л. Мацько, Л. Кравець рекомендують на заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням» використовувати такі завдання: 1) перекладіть українською мовою термінологічні словосполучення та доберіть до них контекстуальні синоніми; 2) за допомогою словників доберіть терміни й утворіть термінологічні багатокомпонентні ланцюжки, у яких кожен компонент конкретизує, увиразнює утворений термін; 3) за допомогою словника доберіть до термінів синоніми, складіть із них пари, введіть терміни-синоніми в речення, урахувавши відтінки їхніх значень; 4) за допомогою словника доберіть до термінів антоніми, складіть із ними речення; 5) спродукуйте усне висловлювання фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію; 6) складіть діалог на професійну тематику, насичений фаховою термінологією; 7) прочитайте текст, виправте терміни, ужиті в невласливому для них значенні [2].

Доцільним є також застосування вправ на переклад, які дають змогу звернути увагу здобувачів освіти на: 1) особливості вимови та правопису терміна в різних мовах; 2) доречність використання термінів та професіоналізмів у різних мовних ситуаціях; 3) нюанси вживання термінів-синонімів (дублетів – власне українського слова та інтернаціоналізму) у фахових текстах; 4) нюанси вживання термінів-паронімів у фахових текстах; 5) особливості перекладу стійких термінологічних сполук, що не мають точних українських відповідників російським варіантам [8]. Науковці зазначають, що подібні завдання допоможуть студентам уникати бездумного калькування під час перекладу фахової літератури та написання текстів професійного спрямування, орієнтуватимуть на вживання нормативних форм наукових термінів і професіоналізмів.

Отже, підбір методичного інструментарію для опанування майбутніми фахівцями наукових термінів варто здійснювати ретельно й аргументовано, оскільки він безпосередньо впливає на ефективність засвоєння термінології, а відтак і на рівень сформованості професійно-термінологічної компетентності.

Висновки. У процесі дослідження з'ясовано, що рівень володіння фаховою термінологією є своєрідним індикатором розуміння фахівцем професійних явищ і понять, одним із показників сформованості в нього професійної компетентності. Усвідомлення практичної значущості української термінології для професійного мовлення фахівців призвело до виокремлення поняття «професійно-термінологічна компетентність», що передбачає досконале знання фахової термінології і вільне володіння нею на високому професійному рівні, здатність коректно й доречно використовувати термінологію у професійному спілкуванні, у виробничій і науковій діяльності, в усному й писемному професійному мовленні відповідно до нормативних вимог.

З'ясовано, що в процесі засвоєння наукової термінології, а також оперування нею в професійному спілкуванні важливу роль відіграють термінологічні словники, які фіксують сукупність термінів певної науково-виробничої сфери, показують системний характер термінології як логічно організованої системи, сприяють вивченню і розумінню системних зв'язків у термінології. Доведено, що на сьогодні в українській лінгвістичній науці активізувалися процеси, пов'язані з упорядкуванням і оновленням лексикографічних баз і термінологічних словників, що пов'язано передусім із діяльністю Мовно-інформаційного фонду.

Визначено, що для ефективного засвоєння майбутніми фахівцями наукової термінології, а отже, і формування професійно-термінологічної компетентності доцільно в межах навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» застосовувати імітаційно-рольові, інформаційно-комунікативні, інтерактивні технології, а також завдання, спрямовані на зіставлення, переклад термінів і професіоналізмів, роботу з довідниковою літературою, продукування монологічних і діалогічних висловлювань та текстів із фаховими термінами.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні зарубіжного досвіду засвоєння наукової термінології майбутніми фахівцями, а також у розробленні практичних рекомендацій щодо роботи з фаховими термінами і професіоналізмами в межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Література:

1. Berns, M. (1990). Context of competence: social and cultural consideration in communicative language teaching. New York. [English].

2. Мацько, Л.І., Кравець, Л.В. (2007). Культура української фахової мови: навчальний посібник. Київ: ВД «Академія», 360 с.
3. Непийвода, Н.Ф. (1997). Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). Київ: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція, 303 с.
4. Ракшанова, Г.Ф. (2004). Система дериваційних засобів сучасної науково-технічної термінології (когнітивно-номінативний аспект): дис... канд. філол. наук. Київ. 192 с.
5. Ракшанова, Г.Ф., Назаренко, І.Л. (2018). Формування фахової термінологічної компетентності у студентів. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268530967.pdf>.
6. Raven, J. (1981). The Competencies Needed at Work and in Society. Collected Original Resources in Education. [English].
7. Стасюк, Т.В. (2014). Мовно-професійна компетентність/термінологічна компетентність у розрізі соціолінгвістики. Дослідження з лексикології і граматики української мови, 15, 153-161.
8. Власюк, І.В. (2015). Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. канд. пед. наук. Вінниця, 21 с.
9. Жовнич, О.В. (2018). Методика навчання професійно орієнтованого англomовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій: дис. канд. пед.наук. 303 с.
10. Зоріна, Н.С. (2021). Роль термінологічних словників у процесі формування професійного мовлення бібліотечних працівників. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/250406-Текст%20статті-574645-1-10-20211231.pdf>.
11. Зозуля, С. (2014). Термінологічний словник «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології» URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/290489116.pdf>.

References:

1. Berns, M. (1990). Context of competence: social and cultural consideration in communicative language teaching. New York. [English].
2. Matsko, L.I., Kravets, L.V. (2007). Kultura ukrainiskoi fakhovoi movy: navchalnyi posibnyk [Culture of the Ukrainian Professional Language: Educational Manual]. Kyiv: VT "Akademiya". [Ukrainian].
3. Nepiyvoda, N. F. (1997). Mova ukrainiskoi naukovo-tekhnichnoi literatury (funktsionalno-stylistychnyi aspekt) [The language of Ukrainian scientific and technical literature (functional and stylistic aspect)]. Kyiv: TOV «Mizhnarodna finansova ahentsiia». [Ukrainian].
4. Rakshanova, H. F. (2004). Systema deryvatsiinykh zasobiv suchasnoi naukovo-tekhnichnoi terminolohii (kohnityvno-nominatyvnyi aspekt) [The system of derivational means of modern scientific and technical terminology (cognitive-nominative aspect)]: dys. ... kand. filol. Nauk. Kyiv. [Ukrainian].
5. Rakshanova, H. F., Nazarenko, I. L. (2018). Formuvannia fakhovoi terminolohichnoi kompetentnosti u studentiv [Formation of professional terminology competence of students]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268530967.pdf>. [Ukrainian].
6. Raven, J. (1981). The Competencies Needed at Work and in Society. Collected Original Resources in Education. [English].
7. Stasiuk, T. V. (2014). Movno-profesiina kompetentnist/terminolohichna kompetentnist u rozrizi sotsiolinhvistyky [Linguistic and professional competence/terminological competence in the context of sociolinguistics]. Doslidzhennia z leksykolohii i hramatyky ukrainiskoi movy [Studies on lexicology and grammar of the Ukrainian language]. 2014. 15. 153-161. [Ukrainian].

8. Vlasniuk, I. V. (2015). Formuvannia profesiino-terminolohichnoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv ekonomiky v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of professional and terminological competence of future bachelors of economics in the process of studying professional disciplines]: avtoref. ... kand. ped. nauk. Vinnytsia. [Ukrainian].

9. Zhovnych, O. V. (2018). Metodyka navchannia profesiino oriietovanoho anhlomovnoho pysemnogo spilkuвання maibutnikh zhurnalistiv zasobamy bloh-tekhnologii [Methods of teaching professionally oriented English written communication of future journalists by means of blog technologies]: dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk. Ternopil. [Ukrainian].

10. Zorina, N. (2021). Rol terminolohichnykh slovnykiv u protsesi formuvannia profesiinoho movlennia bibliotechnykh pratsivnykiv [The role of terminological dictionaries in the process of formation of professional speech of librarians]. file:///C:/Users/Admin/Downloads/250406-Текст%20статті-574645-1-10-20211231.pdf. [Ukrainian].

11. Zozulia, I. (2014). Terminolohichni slovnyk «Informatsiini resursy. slovnyk zakonodavchoi ta standartyzovanoi terminolohii» [Terminological dictionary "Information resources. dictionary of legal and standardized terminology"]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/290489116.pdf>. [Ukrainian].